

**COVID-19
SALGININDA
KADIN
RAPORU**

YÖNETİCİ ÖZETİ

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını öncesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar hak ihlalleri yaşarken, salgının yükü kadınların omuzlarına yüklenmiştir. İstihdama katılım oranları kadınlar aleyhine düşmüş, kadınların ev içi emeğe ve çocuk, kadın, engelli, yaşlı, hasta bakım hizmetlerine ayırdığı süre erkeklerle oranla çok daha fazla artmıştır. Kadınlar işsiz kalmış, temizliğe giden ev işçileri, çiçekçilik, kağıt toplayıcılığı, ücretsiz tarım işçiliği yapan kadınlar, engelli kadınlar, göçmen kadınlar başta olmak üzere düzensiz işlerde çalışan kadınlar derin yoksullukla baş başa bırakılmış, gelirlerinden olmuşlardır. Kadına yönelik her türlü şiddet artmıştır. İş cinayetleri devam etmiş, kadın örgütlerini hedef gösteren söylemler sürdürülmüş, iktidarın açıkladığı salgın desteği paketlerinde kadınlar önceliklendirilmemiştir.

Kadın yoksulluğu ve eşitsiz ev içi işbölümü konularında atılması gereken acil adım çağrılarına rağmen kadınlar sağlık sektöründe de özveri adı altında haklarından mahrum kalmışlardır. Hane halkı iş gücü anketleri, yapılan istatistiklerde toplumun farklı kesimlerindeki kadınlara dair veri olmaması sorunların tespiti ve çözümü için engeldir. Salgının sadece ekonomik değil hukuki ve psikolojik açıdan zor duruma sürüklediği kadınlar, sosyal devlet ilkelerinin yerine getirilmemesi nedeniyle bakım kriziyle karşı karşıyadır. Ülkedeki tek adam rejiminin yarattığı iç karartıcı iklimde, hak mücadelesi veren kadın örgütleri hedef gösterilirken, dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin her bir bireyin hakları olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. Kadınlar lütuf değil haklarını istemektedir.

2020 yılı Cinsiyet Ayrımı Endeksi'ne göre Türkiye 153 ülke arasında 130. Sırada yer almaktadır. Ne yazık ki 23 ülkeden sonra cinsiyet ayrımının en yüksek olduğu ülke konumundayız.

UN WOMEN Raporu'na göre; salgın 96 milyon insanı 2021 yılına kadar aşırı yoksulluğa sürükleyecek. 96 milyonun 47 milyonunu kadınlar ve kız çocukları oluşturuyor yani aşırı yoksulluk içinde yaşayan kadınların ve kız çocuklarının sayısı 435 milyona çıkacak.

Çalışamayan gelirden yoksul kalan kadınların hanelerinde yoksulluk diz boyudur. Tarım işçisi kadınlar yine güvenceden yoksun.. Bu ülkenin üreticisi kadınlar tarlada bin bir emekle ürettiğini kilosu 1 liradan satmak zorunda kalıyor. Türkiye'de 1 milyonun üzerinde ev işçisi var. Evlere temizliğe giden, sigortası olmayan, yardım da alamayan, kısa çalışma ödeneğinden mahrum kalan kadınlar var. Güvencesizlik en çok onları vurdu. Evlerine ekmek götüremediler. Virüs bulaşma korkusuyla kimi zaman evlere alınmadılar, aşağılanmaya, şiddete, tacize maruz kaldılar. Göçmen kadınlar var, parça başı iş yapıyorlar, ucuz emek sömürsüyle emeklerinin karşılığını alamıyorlar. İşlerine gelmezse patronlar kadınları kovuyor, KOD 29'la işten çıkarıyor. Hakkını arayan kadına cop ve cezalandırma geliyor.

Çalışabilen kadınlar, işe girebilen kadınlar için herşey güllük gülistanlık mı? Tabii ki hayır. Kadınlar aynı işi yapsa da, anayasamızda yer alsa da kadınlar eşit işe eşit ücret alamamaktadır. ILO Türkiye Ofisi ile TÜİK tarafından Türkiye'de cinsiyete dayalı ücret farkının detaylı hesaplanması için yürütülen çalışmaya göre; Türkiye'de Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı % 15.6'dır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 'ya göre; dünyada kadınlar günde ortalama 4 saat 25 dakika ücretsiz bakım ve ev içi işler yaparken erkekler için bu süre 1 saat 23 dakikadır. BM'ye göre de kadınlar günde ortalama 4.1 saatini, erkekler 1.7 saatini karşılıksız bakım emeğine ve ev işine ayırmaktadır.

Kadınların sorunları çok. Çözüm ise şiddete uğrayan, emekleri yok sayılan kadınların sorunlarını çözmek için samimi olmak. İnsan Hakları eylem Planı açıklayıp, masal anlatıp gösteri hakkını kullanan kadınlara şiddet, gözaltı, kötü muamele, işkence sürüyor. 92 yaşındaki kadın da, evlere temizliğe giden kız çocuğu da, çocuğunu evde komşuya bırakan sağlık emekçisi kadın da bu eşitsiz düzenin mağduru oluyor.

Biz CHP olarak eşitliğe, demokrasiye inanıyoruz. Güvencesizliğe, eşitsizliğe, her türlü şiddete, kadın cinayetlerine, kadın emeğinin sömürülmesine, kadınların yaşadığı derin yoksulluğa dikkat çekiyor, yerel yönetimlerimizde örnek uygulamalar ima atıyoruz. Kadınlar, yaşam hakkından, eğitim, sağlık, barınma hakkından yoksun... Tek odalı evlerde yaşayan kadınları, internete erişirse onu da çocukları EBA'ya girsin diye kullanan, yemeyip yediren kendine ait hayatı, geliri, iyi koşulları olmayan kadınların güçlendirilmesine yönelik politikalar üretiyoruz. Sokakta, evde, işte emek veren tüm kadınların, yıllardır mücadele eden kadın örgütlerinin CHP olarak yanındayız. Kadın yoksulluğunu bitirmek için, salgından en az hasarla çıkmaları için CHP iktidarında aile destekleri sigortasını getirmenin sözünü veriyoruz. Patronları, 5'li çeteyi, yandaşları beslemek için paket üstüne paket açıklayan iktidara sesleniyoruz: Ev işçileri için, yoksul kadınlar için, evde çocuk bakan, hasta bakan, engelli olan, göçmen olan, 65 yaş üstü olan, okula gidemeyen kız çocukları için, toplumun farklı kesiminden kadın grupları için özel önlemler ve destek paketleri derhal açıklanmalıdır. Veriler ve istatistikler salgının kadınlara etkisini ölçecek şekilde yapılmalıdır. İktidar, kadınları hedef göstermekten vazgeçinceye, İstanbul Sözleşmesi'ni uygulayınca, 6284 sayılı kanunun etkin uygulanmasını sağlayınca dek uyardıya devam edeceğiz.

COVID 19 SALGININDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KADINLAR

Küresel çapta bir salgına dönüşen COVID-19 salgını, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan en ağır küresel kriz olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası anlamda salgın, var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirmiştir. Salgının ortaya çıkardığı kısa ve uzun vadeli sosyal ve ekonomik etkiler daha çok kadınların aleyhinedir.

Pek çok ülkede yapılan araştırma, uluslararası raporlar ve anketlere dayalı saha çalışmaları göstermektedir ki salgın nedeniyle işgücü piyasasından uzaklaşmak zorunda kalan daha çok kadınlar olduğu gibi, ev içi emek ve bakım emeği konusunda da kadınların yükü erkeklerle oranla daha fazla artmıştır.

Okulların uzaktan eğitime geçmesiyle ve evden çalışma uygulamalarıyla çalışabilen kadınların özel alan sorumlulukları ve kamusal alandaki iş yükleri arasındaki çizgi belirsizleşmiş, kamusal alan-özel alan konusunda yeni bakış açısı ve tanımlamalara ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Emek tasarrufu sağlayan gelişmiş ev teknolojilerindeki gelişmeye, hızlı değişen sosyo-ekonomik yapı ve değişen aile yapılarına rağmen, çoğu ülkede ev içi işlerde geleneksel cinsiyet dengesizlikleri devam etmekte, çift gelirlili, çift ebeveynli hanelerde dahi, kadınlar bakım ve ev işlerinde daha çok rol almaktadır. Dünyanın en eşitlikçi ülkelerinde dahi, kadınların erkeklerden en az %20 daha fazla ücretsiz iş yaptığı belirtilmektedir.

ILO 606 milyon kadının veya şu anda kayıtlı istihdam açısından aktif olmayanların %41'inin ücretsiz bakım sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasının dışında olduğunu tahmin etmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun eğitim, ekonomiye katılım, siyasi temsil ve sağlık verileri ile oluşturduğu 2020 yılı Cinsiyet Ayrımı Endeksi'ne göre Türkiye 153 ülke arasında 130. Sırada yer almaktadır. 23 ülkeden sonra cinsiyet ayrımının en yüksek olduğu ülkemiz.

BM Kadın Birimi'nin Mayıs 2020'de tamamladığı "Türkiye'de COVID-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı raporuna göre salgın başladığından beri işini kaybeden kadın sayısı erkek sayısından fazla olduğu gibi, iş yerinden izin alan kadın sayısı da erkek sayısına oranla daha fazladır. BM Raporu'na göre; hane içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı iş bölümü devam etmektedir.

TEPAV tarafından yapılan araştırmada; Türkiye'nin 43 ilinin, Türkiye'nin ortalama değerinden daha düşük bir toplumsal cinsiyet eşitliği performansına sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği tanımının yerine toplumsal adalet kavramını kullanmaya başlayan son dönemde bu kavramdan da neredeyse vazgeçip muhafazakar lobicilik faaliyeti yürüten kadın düşmanı platformlarla kol kola yürüyen iktidar, salgınla mücadelede hak temelli ve adaleti sağlayacak, fırsat eşitsizliğini sonlandıracak eşitlikçi politikaların yerine krizi fırsata çevirme gayretiyle erkek egemen sistemi ve kapitalizmi besleyen yapıya sarılmış; sektör bazlı düzenlemelerle, gününbirlik değişikliklerle, sadece ekonomik değil sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan da toplumsal yarılma ve travmaların derinleşmesine sebep olmuştur. Kamu kaynaklarının dağılımında, kamu harcamalarında, açıklanan destek paketlerinde, sağlanan sosyal yardımlarda, somut adımların kadınlar açısından yaratacağı riskler gözetilmemiş, risk altındaki gruplar önceliklendirilmemiş, sosyal devlet ilkelerinin gereği yerine getirilmemiş, sosyal politikalarda salgında mücadele ve bakım krizinin yükü “kadın emeği” üzerine yıkılmış, öngörüler ve uyarılar dikkate alınmamış, sağlıklı, ulaşılabilir veriler paylaşılmamış, ekonomik buhranın yarattığı sıkıntılar salgınla birlikte çok boyutlu yoksulluğu beraberinde getirmiştir.

Yaşam hakkı ihlalleri başta olmak üzere ekonomik ve sosyal haklar, çalışma hakkı, sağlık ve eğitim hakkı gibi temel alanlarda kadınlar ve kız çocuklarını koruyacak tedbirler, anayasamız ve tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere rağmen alınmamıştır. Geleneksel aile ve toplumsal rollerdeki değişimin göz ardı edilmesi, tüm politikalarda esas olması gereken eşitlikçi politikaların planlanmaması, “normalleşme” sürecine dönülse dahi geri dönülemeyecek hak gaspları ve mağduriyetleri doğurmuştur.

Salgınla mücadele adı altında, kadınlar istihdam dışında kalmış, milyonlarca emekçi kısa çalışma ödeneğinden faydalanamamış, KOD 29 gerekçesiyle iş akitleri feshedilmiş, istihdamda olabilen kadınların bir bölümü bakım nedeniyle işlerinden, kariyerlerinden, temel gelirlerinden vazgeçmek zorunda bırakılmış, ev içi emek düzenlemeleri yapılmadığından evlere hapsolan kadınlar, salgının tüm yükünü üstlenmiş, çocuk-yaşlı-engelli-hasta bakımı ve virüsle mücadele kilit önem taşıyan hijyenin sağlanmasında “gönüllü köleler” muamelesine iktidar tarafından maruz bırakılmıştır.

Fabrikalarda, işyerlerinde sağlıksız koşullarda, virüs bulaş riskine rağmen patronların “insafı”na bırakılan kadın işçiler toplu taşıma, gerekli ekip ve ekipmanın sağlanması, ücretsiz izne çıkma, sendikal örgütlenme gibi konularda hak ihlallerinin tarafı olmuşlardır. İş cinayetleri devam etmiş, hakkını arayan kadınlara engeller çıkarılmıştır.

“Kadın yoksulluğu”nun yanısıra “zaman yoksulluğu” ve “bakım krizi” ile “kamusal alan-özel alan ayrımının grileşmesi” salgında en çok tartışılması gereken konulardandır. Esnek çalışma koşulları, eşit işe eşit ücret, kalıcı istihdam imkanları yaratılması, ihtiyaç sahibi kadınlara kesintisiz sosyal destekler, kırılğan grupların gözetilmesi, cezaevlerinde, geri gönderme merkezlerinde kapalı kurumlardaki kadınlara özel düzenlemeler yapılması salgının sadece bugünkü seyri açısından değil kıza-uzun-orta vadede planlamayı zorunlu kılan konulardır.

Gıda krizinden, barınma hakkından yoksunluğa, sağlık hakkından kadına yönelik artan şiddetin ve kadın cinayetlerinin önlenmesine dair kadın örgütlerinin, uluslararası kurumların ve sivil inisiyatiflerin bugüne dek edindikleri deneyim ve birikimin politikalar belirlenirken karar alıcılar tarafından dikkate alınmaması normalleşme olsa dahi eski normalde var olan sorunları katmerlendirerek karşımıza çıkaracaktır.

Dayanışma ağlarıyla, aile büyüğü, komşu, tanıdık kadınlarla, kendi imkanlarını yaratarak ayakta durmaya çalışan kadınların “evde kal” günlerinde yaşadıkları hak ihlallerinin tespiti, göreceli yoksulluk, hane halkı ve ekonomik istatistiklerde, cinsiyete dayalı ayrıştırılmış veri ve istatistiklerin tutulması elzemdir.

Devlet yükümlülüklerini yerine getirmeli, yerel yönetimler doğru politikalarla kadınlara ulaşabilmeli, kadın örgütleri ve dayanışma ağlarına salgın yükü devredilmemeli ancak salgınla mücadelenin iyileştirici, onarıcı, güçlendirici mekanizmaları salgın döneminde yalnız bırakılmamalıdır. Üretim ve kooperatiflerin desteklenmesi, mikro kredilerin kadınlara pozitif ayrımcılıkla çağın gereklerine uygun şekilde sağlanması, yeni istihdam olanaklarının

yaratılması, kadınları istihdamda tutacak mevzuat düzenlemelerinin yapılması, açıklanan ekonomik paketlerin kadınlara etkisinin önceden ölçülüp hesaplanması, kadınlar için daha iyi bir dünya ve eşitlikçi bir toplum sağlamaya başlangıç için önemli adımlardır. Kadınlar lehine düzenlemeler demokratik bir toplumda hepimiz için gereklidir. Salgında “**ek yük, gider, kayıp**” olarak görülmemesi gereken kadınları gözeten eşitlikçi ekonomik düzenlemeler; devlete yük değil, kadınların sırtına bindirilen ve artık kaldırılamaz hale gelen binlerce yıllık yükün daha fazla gecikmeksizin alınması ve görünmez kılınan kadın emeğinin artık hak ettiği karşılması açısından tarihsel sorumluluktur.

47 MİLYON KADIN VE KIZ ÇOCUĞU AŞIRI YOKSULLUĞA SÜRÜKLENECEK

Salgın, önümüzdeki on yılın sonuna kadar aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması beklentileri önünde ciddi tehdittir. Kadınlar, gelir kaynaklarını kaybetme olasılıklarının daha yüksek ve sosyal koruma önlemlerinin kapsamına girme olasılıkları daha düşük olduğu için COVID-19 krizinin etkilerini erkeklere oranla daha fazla hissetmekte, kadın yoksulluğu özel olarak tedbir alınması gereken konuların başında gelmektedir.

“Kadın yoksulluğu/yoksulluğun kadınlaşması” kavramı, ilk olarak 1978 yılında kullanılmıştır. Amerika’da yoksulların 2/3’ünü kadınların oluşturmasına ve zaman içinde kadınların işgücüne katılım oranındaki artışa rağmen 1950-70 arasında kadınların ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek üzere kullanılan kavram, 1995’te 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda da “Yoksulluğun Kadınlaşması” ifadesi yer almış, salgınla birlikte daha görünür olmaya başlamıştır. Kent yoksulluğu, derin yoksulluk, çok boyutlu yoksulluk, salgında üzerinde ısrarla durulması gereken gerçeklikler olarak karşımızda durmaktadır.

UN Women tarafından Eylül 2020’de yayımlanan İçgörülerden Müdahaleye: COVID-19 Salgını Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (From Insights to Action: Gender Equality in the wake of COVID-19) raporunda yer alan veriler, salgının 96 milyon insanı 2021 yılına kadar aşırı yoksulluğa sürükleyeceğini göstermektedir. 96 milyonun 47 milyonunu kadınlar ve kız çocukları oluşturmaktadır. Bu, aşırı yoksulluk içinde yaşayan kadınların ve kız çocuklarının sayısının 435 milyona çıkması demektir... Rapora göre; kadınlar için yoksulluk oranının 2019 ve 2021 yılları arasında yüzde 2,7 oranında düşmesi beklenirken tahminler salgın ve etkileri dolayısıyla yüzde 9,1 oranında artış öngörmektedir.

ÜCRETSİZ BAKIM EMEĞİ, EVİÇİ EMEK ve EV İŞLERİNE AYRILAN ZAMAN

COVID-19 sürecinde kadınlar aleyhine bir diğer sorun alanı, artan ücretsiz ev içi emektir. İşgücü karşısında kimi kadınlar ücretsiz izin almak zorunda kalırken, kimileri hem ev içi (ücretsiz) işgücü talebini hem de işgücü piyasasından kopmamak için çalışma şeklini radikal bir biçimde değiştirmek zorunda kalmıştır. Salgında sonrası iş güvenliğinin ve işsizliğin kadınlar için artan bir sorun haline geleceği ortadadır. Karantina ve izolasyon kararları yürürlüğe girdikçe, okullar ve çocuk bakım evleri kapandıkça kadınların ev işlerine harcadığı zaman artmıştır. Çift ebeveynli hanelerde bu süreçte erkeklerin de ev içi emeği ve çocuk bakımında göreceli artış görülürken kadınların ev içi emeğindeki artış erkeklere göre çok daha fazla olmuştur. Aslında bu durum COVID-19 öncesi için de çok farklı değildir. **Dünya çapında kadınlar ücretsiz bakım ve ev işlerinin %75’inden sorumludur.** Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) hesaplamalarına göre **dünyada kadınlar günde ortalama 4 saat 25 dakika ücretsiz bakım ve ev içi işler yaparken erkekler için bu süre 1 saat 23 dakikadır. BM’ye göre de kadınlar günde ortalama 4.1 saatini, erkekler 1.7 saatini karşılıksız bakım emeğine ve ev işine ayırmaktadır.**

Kaynak: BM, "Politika Özeti: Covid-19'un Kadınlar Üzerindeki Etkisi", Nisan 2020,

CİNSİYETE DAYALI ÜCRET FARKI

Türkiye'de cinsiyete dayalı ücret farkı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Kazanç Yapısı Araştırması (KYA) verisi kullanılarak hesaplanmaktadır. Son yapılan KYA (2018) verilerine göre; Türkiye'de cinsiyete dayalı ortalama ücret farkı yüzde 7.77 olarak açıklanmıştır. ILO Türkiye Ofisi ile TÜİK tarafından Türkiye'de cinsiyete dayalı ücret farkının detaylı hesaplanması için yürütülen ve 30 Eylül 2020'de açıklanan çalışmanın bulgularına göreyse; **Türkiye'de Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı % 15.6'dır**. Araştırmaya göre, **kayıtdışı çalışanlarda (%24,2)** cinsiyete dayalı ücret farkı kayıtlı çalışanlara (%11,5), kıyasla çok daha yüksek düzeydedir. Ücret farkı yaş ilerledikçe artış göstermektedir. Ücret farkı, çalışma yaşamının başlarında düşük seyrederken (%3,8), **40'lı yaşlarda kadınların aleyhine dikkat çekici düzeyde artmakta (%25,9)**, izleyen yaşlarda bu yüksek düzeyini korumaktadır. Eğitim seviyesi düştükçe cinsiyete dayalı ücret farkı artmaktadır. **İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip ücretli çalışanlar arasında cinsiyete dayalı ücret farkı en yüksek düzeyde (%38,6)** iken, yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip çalışanlarda (%15,8) en düşük düzeydedir.

KADIN İŞGÜCÜ VE İSTİHDAMA KATILIM

Salgın, işgücüne katılım açısından da kadınlar aleyhine sonuçları doğurmuştur. DİSK-AR'ın hazırladığı "Covid-19'un Kadın İşgücü Üzerindeki Büyük Tahribatı" raporuna göre **kadın işgücü, son bir yılda yüzde 8,2 azaldı. Her 4 kadından sadece biri çalışıyor**. Geniş tanımlı kadın işsizliği yüzde 37,7'ye ulaşırken, Covid-19 etkisiyle iş kaybı ve geniş tanımlı kadın işsizliği yüzde 43 oldu. DİSK-AR Raporuna göre "TÜİK verilerine göre kadınlar işgücü piyasasından daha hızlı çekilmek zorunda kaldı ve kadın istihdamı daha hızlı daraldı. Covid-19 etkisiyle geniş tanımlı kadın işsizliği yüzde 40'ın çok üzerine çıktı. Kadın istihdam oranı yüzde 26'ya geriledi. Kayıt dışı kadın istihdamında ise büyük kayıplar yaşandı. Kadın işçiler erkek işçilere göre Covid-19'un yıkıcı etkilerine daha fazla maruz kaldı. Covid-19 döneminde kadınların yarısından fazlasının çalışma süreleri azaldı, yüzde 42'si ücret kaybı yaşadı ve çalışma biçimi erkeklere göre daha fazla değişti."

SAĞLIK VE BAKIM SEKTÖRÜNDE KADINLAR

Avrupa Parlamentosu Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Komitesi (FEMM)'nin talebi üzerine hazırlanan rapora göre Avrupa'daki 49 milyon sağlık çalışanının %49'u kadındır ve kadınlar sağlık sektöründeki iş gücünün yarısını oluşturmakla kalmadığı gibi çocuk bakımı, yaşlı bakımı, sosyal bakım ve ev işçiliği de dahil olmak üzere daha geniş bir sektörün de önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Dünyada bakım kurumlarında çalışanlar dahil olmak üzere **sağlık çalışanlarının %70'den fazlasını kadınlar** oluşturmaktadır. **Türkiye'de de benzer şekilde doktorların %50'si, hemşirelerin %70'i ve ebelerin %100'ü kadınlardan** oluşmaktadır. Buna rağmen kadın sağlık çalışanlarına genellikle erkeklerden daha az ücret ödenmektedir. 104 ülkeden alınan verilere göre **sağlık sektöründe cinsiyetler arası ücret farkının %28** olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum karşısında sağlık hizmetlerindeki iş gücünün cinsiyetlendirilmiş bu doğası kabul edilmeli ve bu şekilde ek risklere maruz kalan kadınlara işlerini güvenli bir şekilde yerine getirebilmeleri için kişisel koruyucu ekipmanlara erişimin sağlanması gerekirken, kadın sağlık çalışanlarının evdeki bakım sorumlulukları da göz ardı edilmemelidir.

1 MİLYONU AŞKIN EV İŞÇİSİ: TOZ BEZİ DEĞİL EV İŞÇİSİYİZ

Ev işçileri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de en güvencesiz ve kırılgan çalışan grupları arasında yer almaktadır. Ev işçilerini örgütleyen sendikaların tahminleri dikkate alınarak Türkiye'de ev işçilerinin sayısının 1 milyonun üzerinde olduğu kabul edilmiştir. **Ev İşçileri Dayanışma Sendikası (EVID-SEN) 'Küresel Salgın Döneminde Çalışma Hakkı ve Diğer İnsan Hakları İhlalleri Bağlamında Ev İşçilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Raporu'**nda; salgında ev işçilerinin maruz kaldıkları hak ihlalleri tespit edilmiştir. Bu işçilerin çoğunun kayıtdışı çalışmaları yaşanan sorunun katlanarak artmasına neden olmuştur. Kayıtdışı çalışan ev işçileri bu dönemde sosyal güvenlik hakkına erişememiş, kendileri için gerekli olan temel ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmişlerdir. Bu ev işçilerinin çoğunun devlet tarafından sağlanan herhangi bir yardımdan faydalanamadığı, yaşadıkları gelir kaybı nedeniyle borçlandıkları ve borçlarını ödeyemedikleri anlaşılmıştır. Küresel salgın döneminde ev işçilerinin haneleri içinde kendilerinden başka aile bireylerinin de işsiz kalmaları nedeniyle bahsedilen ekonomik krizin derinleştiği dikkat çekmiştir. 413 ev işçisinin yanıtladığı ankete göre; ev işçilerinin %56,8'i bu dönemde işten çıkarıldıklarını ifade etmiş, %91,6'sı bu dönemde gelir kaybı yaşadığını belirtirken, %90,3'ü ise hanesinde kendisi haricinde işsiz kalan farklı kişiler de olduğunu vurgulamıştır. Ev işçilerinin %84,4'ü salgın döneminde herhangi bir yardımdan faydalanamadıklarını ifade etmiştir. Ulaşılan sınırlı yardımların ise koli yardımı vb. geçici desteklerden oluştuğu görülmüştür. Aynı anda hem aile içinde hem de çalışma yaşamında şiddete maruz kaldığını belirten ev işçilerinin oranının ise %99,7 olduğu dikkat çekmiştir. Araştırma kapsamında kendileriyle iletişime geçilen ev işçileri salgın döneminde hem aile içinde hem de çalışma yaşamı içerisinde maruz kaldıkları bütün şiddet türlerinde artış yaşadığını dile getirmişlerdir.

TEMEL SORUNLAR

- Cinsiyete dayalı ayrıştırılmış veri yoksunluğu
- İstihdama katılan kadın sayısının düşmesi, kadınların istihdama katılımın ve kalıcı istihdamda kalmalarının önündeki engeller
- Ev içi ve bakım işlerine ayrılan zamanın kadınlar aleyhine işleyen yapısı
- Ev işleri ve bakım hizmetlerine ayrılan zamanın kadınlar aleyhine yarattığı zaman yoksulluğu
- Kayıtdışı istihdam, güvencesiz işlerde ve düzensiz gelire sahip kadınlara yönelik
- Kadınların haklarına erişim engelleri
- Açıklanan ekonomik paketlerin kadınlara etkisinin hesaplanmaması
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tüm sektörler ve kamu hizmetleri açısından sürmesi
- Artan yoksulluk ve kadın yoksulluğunun görünmezliği
- Eşit işe eşit ücrette yaşanan eşitsizlik

- Sosyal yardım temelli sosyal politika
- Mevzuattaki eksiklikler ve imzalanmayan uluslararası sözleşmeler
- Düzensiz gelire sahip olan çiçekçi, seyyar satıcı, kağıt toplayıcı, ev işçilerinin, göçmen/sığınmacı, engelli, tarımda çalışan ücretsiz işçiler, mevsimlik işçiler vb. grupların özgün sorunları)

ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER VE ATILMASI GEREKEN ADIMLAR

KİH-YÇ Derneği'nin Türkçe'ye kazandırdığı "Feminist Response To COVID-19" isimli girişimin COVID-19 ile mücadelede temel prensipleri, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı öncülüğünde toplanan Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Bileşenleri'nin yaptığı çağrı, Küresel alanda UNESCO, UNICEF, Save The Children, Girls not Brides, UNFPA ile Türkiye'de Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG Platformu), Eğitim-Sen gibi oluşumlar ile bu raporda yer verdiğimiz çalışmalardaki talepler, uluslararası kurumların raporlarında yer verdiği öneriler değerlendirilerek salgında kadınlar için atılması gerekenler şu şekilde özetlenebilir:

- COVID-19'la mücadele politikaları yoksul, engelli, risk altındaki, göçmen vb. kadınları kapsayacak, özgü sorunlarını içeren, kesişimsel bir şekilde bütün insanların iyi olma halini merkezine almalı
- Cinsellik ve doğurganlık sağlığı ve hakları da dahil olmak üzere herkesin sağlığını ve güvenliğini sağlamalı
- Yeterli ve adil finansmana dayanan kapsamlı bir paradigma değişikliğini teşvik edilmeli
- COVID-19'la mücadele politikaları demokratik değerlere dayanmalı ve haklara erişimde adaleti güçlendirmeli, işbirliği, çok taraflılık ve küresel adalet rehberlik etmelidir
- Alo 183 Acil Yardım Hattı'nın aktif kullanımı ve kapasitesi artırılmalı
- Sığınma evleri ve acil barınma ihtiyaçları karşılanmalı
- 6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi etkin ve eksiksiz şekilde uygulanmalı
- KADES telefon uygulaması kadınlara tanıtılmalı ve duyurulmalı ve kadınların akıllı telefona, yeterli internet paketlerine erişimi yönünde somut adım atılmalı
- Kadınlara yönelik çalışmalar dijital platformlara taşınmalı
- Kamu spotlarında haklara erişim ve salgında mücadelenin etkin duyurulması için göçmen, sığınmacı, mülteci, okur-yazarlığı olmayanlar ve engelliler düşünülerek çeşitlendirmelere gidilmeli
- Ekonomik destekler ve sosyal yardımlar, öncelikli olarak yoksul kadınlara, şiddete maruz kalan kadınlar ve kırılgan gruplara ulaştırılmalı
- Yerel ve ülke çapında hazırlanan acil eylem planlarında toplumsal cinsiyet bakış açısı esas olmalı
- Kadınların üreme sağlığı ve cinsel sağlığının korunması için gerekli tedaviler ve rutin kontroller yapılmalı, sağlık hakkına erişim engelleri gecikmeksizin ortadan kaldırılmalı
- Ulusal/bölgesel, ilk/orta/üst eğitim düzeyinde, kamusal/özel kurumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı, engelli, yaşa dayalı, göçmen/sığınmacı, çocuk, ayrımcılığa maruz kalan gruplara yönelik kesişimsellik göz önünde bulundurularak ayrıştırılmış veri toplanmalı
- Özellikle yoksul kesimlerde okula dönüşün gerçekleştiği dönemde kız çocukların okula geri gönderilmesi ve erken okul terkleri takip edilmeli
- Dijital ve teknolojik okur-yazarlık ülke çağında yaygınlaştırılmalı, teknolojiye erişim imkansızlıkları ortadan kaldıracak çalışmalar planlanmalı
- Ev işlerinin yalnızca kadınların işi olmadığı bilgisi toplumda kamu spotları ile yaygınlaştırılmalı
- Çocuk bakımında yalnızca annelik izni değil, babalık izni de tartışmaya dahil edilerek ebeveyn izni düzenlenmeli, yaşlı/hasta/engelli bakımının "doğal görev"mişçesine kadınlara bakım yükü olarak devredilmesi engellenmeli, sosyal devlet ilkeleri gereği bakım kurumları artırılmalı, erişimleri ücretsiz olmalı
- Salgında döneminde sağlık çalışanları başta olmak üzere, çocuklu ailelere acil durumlarda destek olabilecek çocuk bakım mekanizmaları geliştirilmeli

- Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri kamu hizmetleri sunan kamu görevlileri başta olmak üzere düzenlenerek cinsiyet rolü algısı dönüştürülmeli,
- İş yerlerinde uzaktan, esnek ve değiştirilebilir çalışma sistemleri çalışanlarla beraber çalışanların ihtiyaçlarına göre geliştirilmeli
- Cinsiyet fark etmeksizin evden çalışma düzeninde ev işleri veya bakım için esnek çalışma politikası geliştirilmeli
- Kadın istihdamının sağlanabilmesi için ekonomik teşvikler ve kolaylıklar getirilmeli
- Toplumsal cinsiyete duyarlı verinin toplanarak salgın süresi ve sonrası ile ilgili politikalarda bu veriler kullanılmalı, hak örgütleriyle işbirliğine gidilmeli
- Küçük ve orta ölçekli firmalara teknik ve ekonomik destek verilmeli
- Çevrimiçi bankacılık, para transferi, çevrimiçi satış, sosyal medya pazarlaması gibi konularda kadınların erişim ve gelişimi sağlanmalı
- Ev işçilerinin kayıtlı istihdamını teşvik edecek mekanizmalar geliştirilmeli, ev işçilerini örgütleyen sendikalar sürece dahil edilmeli
- Kısa vadede salgın döneminde çalışmak durumunda olan ev işçileri için koruyucu ekipmanlar sağlanmalı
- Ev işçilerine, düzensiz gelire sahip hanelerdeki kadınlara kayıtdışı çalışsalar dahi asgari temel bir geçim ücreti sağlanmalı ve sosyal güvenlik hakkına erişim yolları açılmalı, ev işlerinde de işten çıkarma yasakları gündeme alınmalı ve ev işçilerinin bu süreçte insana yakışır çalışma koşullarına erişebilmeleri adına işveren teşvikleri oluşturulmalı
- İşverenler ev içi emeğin hane içi dağılımını ve bunun ücretli istihdamı nasıl etkilediğini tanımalı ve çocuk bakımı sorumlulukları nedeniyle iş güvencesi zorunlu olmalı, özel sektöre dönük bilinçlendirici düzenlemeler düşünülmeli
- COVID-19 ile ilgili evde çalışma ve karantina devam edebileceğinden, ailelere çocuk parası veya ücretli ebeveyn izni gibi sosyal ve mali koruma sağlanmalı
- İşten çıkarmalar ve iş kayıpları hakkındaki veriler cinsiyete göre ayrıştırılmalı
- Zaman kazandıran teknoloji ve alt yapıya yatırım artırılmalı
- Suya ve elektriğe erişimin sağlanması ve kadınların zamanındaki kısıtlamalar azaltılmalı
- Aile dostu çalışma politikaları uygulamaya konulmalı: Ücretli doğum izinleri, eşit miktarda annelik ve babalık izinleri, esnek çalışma veya evden çalışma gibi kadın ve erkeklerin bakım sorumluluklarını daha iyi karşılayan çalışma saatlerini seçmelerine olanak tanınmalı
- Yerleşik sosyal normlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele ederek bakım ve ev işi kadına ait bir alan olmaktan çıkarılmalı
- Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'nin eksiksiz uygulanması sağlanmalı
- ILO'nun 189 Sayılı Ev İşçileri için İnsan Onuruna Yakışır İş Sözleşmesi Türkiye tarafından onaylanmalı
- ILO'nun 2019 yılında kabul ettiği 190 sayılı Şiddet ve Taciz Sözleşmesi, Türkiye tarafından bir an önce onaylanmalı
- 6284 sayılı "Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"a ilişkin farkındalık artırılmalı ve ilgili Kanun'da yer verilen düzenlemeler etkin bir şekilde uygulanmalı
- Salgındaki kadın deneyimleri, kadınların yaşadığı hak ihlalleri ulusal ve il düzeyinde karar alma mekanizmalarında, İl-ilçe Hıfzısıhha kurullarında temsil edilmeli
- İşverenler de çalışanlarının kişisel ve aileleri ile ilgili ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve çalışma ile aile hayatını daha iyi dengeleyebilmeleri için cinsiyete duyarlı düzenlemeler yapmalı ve ücretli izin imkanlarını genişletmeli
- Salgın sürecinde veya öncesinde de erkeklere kıyasla daha fazla izin almak durumunda kalan ve evden çalışma düzenine geçen kadınların bundan dolayı iş güvencesi ve kariyer açısından "cezalandırılmamaları" esas olmalı

CHP ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Merkezi ve yerel bütçede toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme adımı atılmalı
- Aile Destekleri Sigortası hayata geçirilmeli
- Sosyal politikalar “sosyal yardım”lar ile sınırlı tutulmamalı
- Tüm dünyada salgınla birlikte başat tartışma konularından biri haline gelen “Temel gelir” üzerine çalışılmalı
- Sığınma evlerinin sayıları ve var olanların kapasiteleri artırılmalı
- Bakımevleri, kreşler, bakım kurumlarına ücretsiz erişim imkanı önceliklendirilmeli
- Cezaevlerindeki alanlar haklara erişim engellerinin ortadan kalkacağı şekilde, çocuk dostu/kadınların ihtiyaçları temelli yapılandırılmalı
- Kadın kooperatifleri, güvenilir gıdaya erişim yönündeki uygulamalar teşvik edilmeli
- Dayanışma ağları ve hak temelli çalışan kadın kuruluşları desteklenmeli
- Bütçe adaleti gözetilerek kadın yoksulluğundan mağdur olan kadınlara sunulan destekler “gıda temelli” olmakla sınırlı kalmamalı
- ‘Kadın işi’, ‘erkek işi’ biçiminde şekillenmiş mesleki ayrışmaların ortadan kaldırılması teşvik edilmeli.
- Kadın girişimcilerin ‘kadın işi’ olarak görülmeyen alanlarda da desteklenmelerine özel önem verilmeli
- Ücret şeffaflığına dair ulusal düzenlemeler yapılmalı ve özel sektör dahil tüm iş yerlerinde ücret sistemleri için, cinsiyete dayalı farklılıklar bakımından gözden geçirilerek önlemler alınmalı
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaları olan ve cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğinin önlenmesi için taahhütte bulunmak isteyen şirketlerin, EPIC platformuna katılabileceği ve konu üzerine bilgi, kaynaklar ve iyi uygulamalar sunan çok paydaşlı küresel bir platformun üyesi olabileceğinden hareketle teşvik edilmeli
- 188 ülke ile birlikte Türkiye tarafından 1995’te kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nun 12 öncelikli alanından biri olan Kadın ve Ekonomi başlığı altında yer alan; ‘İstihdama, uygun çalışma koşullarına ve ekonomik kaynakların kontrolüne ulaşılabilirlik dahil, kadınların ekonomik haklarını ve bağımsızlığını yaygınlaştırmak’ hedefi esas alınarak planlamalar yapılmalı
- Erişilebilir hukuki danışmanlığın yaygınlaştırılması, ücretsiz avukat desteklerinin yerel yönetimlerin katkısıyla kadınlara ulaştırılması
- İnsan haklarına dayalı örgütlenme modeli tüm illerde parti organlarında hayata geçirilerek insan haklarına duyarlı kentler ve yaşam alanları için yerel yönetimlerimizin örnek uygulamaları artırılmalı, kadının insan hakları bakış açısı geliştirilmeli
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için siyasi partiler, sendikalar, insan hakları örgütleri ve kadın örgütlerinin talepleri periyodik olarak değerlendirilmeli, saha çalışmalarına, izleme çalışmalarına destek verilmeli